

76a. Sortida Coneguem Catalunya

Un tomb per l'estany de Banyoles
23 Octubre 2022

**76a Sortida del Cicle “Coneguem Catalunya”
Banyoles
(Pla de l’Estany)**

23 d’octubre de 2022

HORARI PREVIST

Sortida de la plaça de l’Estació Vilanova i la Geltrú	07.00h
Àrea de servei del Montseny Esmorzar	08.15h
Sortida cap a Banyoles	08.45h
Arribada a Banyoles	09.45h
Inici de l’excursió (Oficina de turisme)	10.00h
Santa Maria de Porqueres	10.30h
La Cuaranya	11.15h
Parc de la Draga i Poblat neolític	12.15h
Arribada de l’excursió (Oficina de turisme)	13.00h
Dinar al restaurant La carpa	13.45h
Visita al monestir de Sant Esteve	16.15h
Sortida cap a Vilanova i Geltrú	17.45h
Arribada a Vilanova i la Geltrú	20.00h aprox

PLA DE L'ESTANY

El **Pla de l'Estany** és una comarca situada al nord est de Catalunya a la plana de l'estany de Banyoles, que limita amb les comarques de la Garrotxa, l'Alt Empordà el Gironès. La comarca del Pla de l'Estany va ser creada l'any 1988 i està composta per onze municipis. Banyoles n'és la capital per raons històriques, econòmiques i demogràfiques. L'economia de la comarca ha tingut una base agrícola gràcies, en part, a l'abundància d'aigües i a la qualitat dels sòls. La ramaderia, especialitzada en el bestiar boví, el porcí i l'aviram, n'és un bon complement. La indústria continua centrada a Banyoles i s'estén, seguint els eixos de les carreteres, a Girona i a Olot, als municipis de Porqueres, Cornellà del Terri, Palol de Revardit i Serinyà.

L'encant rural: poblets de la comarca

Petits pobles disseminats, edificis històrics, entranyables carreteres secundàries, muntanyes amb ànima, estanys amb una gran biodiversitat, alzinars i rouredes, granges i horts... El Pla de l'Estany és una comarca molt diversa i rica en patrimoni cultural i natural, on conviuen prop d'onze municipis diferents formats per veïnats i petits nuclis poc habitats que han resistit l'èxode rural cap a la capital.

BANYOLES

Banyoles, una capital amb personalitat pròpia. De ben segur que alguna vegada heu passat per Banyoles, però potser no us heu parat a conèixer-la millor. La capital del Pla de l'Estany té uns 17 mil habitants i és un municipi amb molt caràcter i riquesa històrica. Una de les parts més interessants és el casc antic, que és on es va originar la vila medieval. No us podeu perdre el **Monestir de Sant Esteve**, una de les primeres fundacions monàstiques benedictines a Catalunya i bressol de la ciutat. Aquesta construcció del 812 està considerada un Bé Cultural d'Interès Nacional.

Després, podeu continuar pel **Carrer Nou**, un conjunt de carrers de pedres, placetes, racons i edificis amb molt d'encant que segueix el pas de l'aigua a través dels recs de sortida de l'Estany. Passant per l'església gòtica de Santa Maria dels Turers, la Placeta del Teatre, les Escrivanies i la Placeta de la Font, arribareu a la coneguda **Muralla de Banyoles**, la protecció de la vila des de principis del segle XIII fins al segle XV. Si continueu, podreu descobrir una part de la memòria econòmica de la ciutat amb la **Llotja del Tint**, un edifici gòtic civil del segle XV dedicat, originalment, al tint dels teixits.

A l'Edat Mitjana, Banyoles era una de les viles destacades en aquesta activitat tèxtil. A l'edifici industrial, hi arribaven els draps de llana que portaven els paraires i, llavors, es tenyien a les diverses tintes que hi havia al recinte. Per acabar la caminada, podeu fer un mos a algun dels locals de la **Plaça Major**.

Mentre degusteu la gastronomia de la zona a un dels principals nuclis d'oci de la ciutat, podeu gaudir de la vista a una plaça porticada de forma quadrangular envoltada per quaranta arcs.

Una volta a l'estany

Sembla impossible no pensar en l'estany quan sentim la paraula Banyoles. I és que aquest signe d'identitat de la població s'ha convertit en el pulmó i espai d'esport preferit dels banyolins. L'estany és **el llac natural més gran de Catalunya** i té valor un ecològic molt important. Juntament amb els estanyols que l'envolten, es tracta del sistema lacustre càrstic més important del país, un fet que l'ha fet famós entre la comunitat científica. Una molt bona proposta per gaudir de la bellesa del paratge és fer la volta a l'estany a peu o amb bicicleta o per què no, navegant?

Navegant per l'estany

Ja d'ençà dels inicis del segle XX una de les atraccions de l'estany era navegar-lo amb una barca que primer fou batejada com la Tirona, també coneguda com la barca de l'Oca. El 2008 hi va haver un tràgic accident per sobrepès a la barca que causà la mort de 21 jubilats francesos. La proposta lúdica es va interrompre fins a l'agost de 2012, en què una nova empresa amb una nova Tirona va reprendre els passeigs amb la barca, ara un catamarà.

Jacint Verdaguier sojornà a Banyoles el juliol de 1884. Va ser tal l'impacte de l'experiència, amb les llegendes que li contaren, els monuments i espais naturals com les Estunes que descobrí, que en marxà eufòric. Un cop ja s'havia establert al santuari del Mont, hi escriví el poema «*A mos amics de Banyoles*». Llegim-ne el primer fragment:

*Lo puig del Mont està voltat de núvols
que en gros ramat del Pirineu davallen,
s'enfilen als tossals, i les valls fondes
omplen de borrallons de negra llana.
Lo Mont, verdós i encara jovenívol,
sembla un gallard minyó dins sa mortalla.
Un buf del Canigó l'esqueixa, i s'obre
com finestra del cel la nuvolada,
deixant-ne veure, plana avall, Banyoles,
amb l'estany cristal·lí que l'emmiralla.
Dins l'estany una góndola rumbeja
donant al vent ses blanquinoses ales,
que, quan lo sol s'acluca són de cigne,
i quan els dóna un bes semblen daurades.
Si és la de mos amics que tant estimo,
que la Verge del Mont guie la barca!*

BANYOLES MEDIEVAL. DEL CARRER AL CAMPANAR

Itinerari per conèixer com es va fundar Banyoles i com s'hi vivia durant l'edat mitjana. El recorregut permetrà passejar-nos pels carrers actuals on encara hi podem trobar les empremtes d'aquella Banyoles medieval i pujarem al campanar del monestir de Sant Esteve, des d'on podrem gaudir d'una vista immillorable dels carrers de Banyoles. Acabarem l'itinerari amb la visita d'una joia del s.XV: l'**Arqueta de Sant Martirià**, considerada com una de les peces més remarcables de l'orfebreria medieval catalana.

EL MONESTIR DE SANT ESTEVE

És d'origen molt antic i un dels que, amb el pas del temps, va adquirir més rellevància a Catalunya. La seva fundació cal situar-la pels volts de l'any 812 i el seu primer abat fou Bonitus o Bonit, segons es desprèn d'un diploma emès l'any 822 pel rei franc Lluís el Pietós on atorgava immunitat al monestir. Aviat va anar guanyant importància i entre altres possessions, hi depenia el que en aquell moment era el petit [monestir de Sant Pere de Rodes](#) (cap al 870) el que va provocar disputes amb [Sant Policarp de Rasès](#), al Llenguadoc.

L'any 942 el monestir fou destruït completament a causa d'una invasió i això va obligar a la seva reconstrucció; consta que la nova església, aquest cop bastida amb volta de pedra, es va consagrar el 957.. El 1078 el comte Bernat II de Besalú el va subjectar a [Sant Víctor de Marsella](#). Durant el primer quart del segle XIII va deixar de dependre de Sant Víctor i cap al 1227 es va integrar en la Congregació Claustral Tarraconense. Els edificis monàstics van resultar malmesos arran dels terratrèmols que va patir Banyoles en els anys 1427 i 1428.

Del conjunt, destaca **l'església on s'hi troba el retaule de Nostra Senyora de l'Escala**, obra de Joan Antigó del segle XV; el **campanar** coronat per un cupulí; el **claustre** de dues plantes on s'hi troba el carner dels abats i fornícules pintades; i l'**arqueta de Sant Martirià**, reliquiari del segle XV elaborat per la família d'argenteros gironins Artau.

CLAUSTRE DEL MONESTIR DE SANT ESTEVE

El primer claustre del monestir datava de 1086. L'actual, neoclàssic, fou construït al segle XVIII. Un text extret de [Jaume Farriol](#), *Banyoles vora el llac*, ens diu que del monestir actual, el que conserva més l'encant evocador és el claustre. Un recer suau, una pinzellada d'exquisida humanitat en un quadre d'estructura severa. Quaranta-vuit arcs formen les quatre cares del claustre, les columnes que serveixen de suport als arcs són gràcils, estilitzades i acaben amb capitells. Les quatre cares del claustre, que donen a dependències importants del monestir, són un enfilall d'urnes que contenen les despulles d'abats i d'altres senyors de l'edat mitjana que van escollir el monestir com a última estada terrenal.

EL RETAULE DE SANTA MARIA O DE NOSTRA SENYORA DE L'ESCALA

És obra de Joan Antigó, de l'escola de Girona, entre 1437 i 1439. És considerada una peça excel·lent, d'entre les millors del gòtic internacional. Fou encarregat per l'abat Pau per 200 florins. Consta de 5 cossos verticals, amb el central buit per a posar-hi una mare de déu, que tot primer fou de fusta i més tard se substituï per l'actual d'alabastre policromat (s. XIV). Els altres cossos estan ocupats per escenes de la vida de la Mare de Déu, per ordre cronològic segons la Llegendà Àuria de Jacobo de Varaggio. El sotabanc, que sosté el retaule, està format per set plafons, amb figures de sants i de la Mare de Déu dels Dolors, excepte el del mig, que és buit perquè allí s'hi posava sempre una Pietat.

ARQUETA DE SANT MARTIRIÀ

Es tracta d'una extraordinària peça d'orfebreria medieval, és obra del taller dels Artau, de Girona, que cal datar entre els anys 1413 i 1453, una de les obres mestres de l'orfebreria gòtica catalana. És tristament famosa a causa d'haver patit un robatori l'any 1980 per la

banda d'Erik el Belga. Sortosament, s'ha pogut recuperar en bona part i ha tornat al monestir. Té una forma de temple gòtic amb una torre central coronada per una creu i és tota recoberta d'argent repujat.

SANTA MARIA DE PORQUERES

Església romànica situada al municipi de [Porqueres](#), a la comarca del [Pla de l'Estany](#). És una obra declarada [bé cultural d'interès nacional](#).

L'entorn

Talment una barca varada a la platja, l'església de Porqueres es mostra prop de l'aigua de l'estany de Banyoles amb una silueta inseparable de la riba lacustre. El color de la pedra, que prové de les [Estunes](#) (1), el color verd fosc dels xiprers del cementiri i els reflexos de l'aigua es complementen en un cromatisme de plàcida vibració.

(1) Les formacions rocoses que fan especial el Bosc de les Estunes -un dels racons més emblemàtics del municipi de [Porqueres](#)- són materials [lacustres](#) d'origen [càrstic](#), concretament [travertins](#), el color dels quals depèn dels òxids que ha incorporat.

L'església s'alça sobre un lleuger promontori. Té a la dreta la rectoria; a l'esquerra, el cementiri. Davant d'aquest es troba una construcció quadrada; un lleuger teulat de quatre vessants protegeix un pedró que culmina en una creu. És el **comunidor**, o indret des d'on el dia de la Santa Creu de maig es beneïa el terme, tot demanant la protecció divina per a les collites, sobretot davant el perill de pedregada. L'església és esmentada en un document del 906 com a domini del monestir de Sant Joan de les Abadesses.

Fou reconstruïda cap al final del s. XII, consagrada l'abril de 1182 pel bisbe de Girona Ramon Guissall, i passà a dependre del monestir de Banyoles. A la portalada es deu que l'església de Porqueres fos declarada monument nacional el 1931. Sobresurt ben bé un metre del pla de la façana, i així es diferencia de la majoria de portalades de l'època, encaixades dins del mur. Arcs, capitells i medallons de l'arc interior mereixen una observació detallada. El cos de la portalada és limitat per la part superior per un senzill replà que aguanten tretze mènsules, regularment distribuïdes, excepte les parelles dels extrems, que es troben més pròximes entre si. La magnificència del portal és per als fidels com un missatge que destaca la importància de l'àmbit sagrat al qual accedeixen en passar-hi.

L'ESTANY

L'Estany és l'origen i el principal signe d'identitat de la ciutat de Banyoles i juntament amb la seva conca lacustre són considerats com el conjunt càrstic més extens de la península ibèrica. Es va formar en època quaternària, fa aproximadament 250.000 anys, i té un espai únic d'un gran valor geològic, ecològic, paisatgístic i cultural. L'Estany també va ser subseu de Rem dels Jocs Olímpics del 1992 i ha estat i és seu de diferents competicions internacionals de rem, triatló i BTT. Algunes dades d'interès:

Perímetre: 6.936 m

Longitud: 2.150 m

Fondària mitjana: 15 m

Fondària màxima: 130 m

Recorregut a peu: aprox. 6,280 km

ITINERARI

L'iniciem davant de l'Oficina de Turisme, situada a la pesquera número 10, indicada en el plànol amb el número 1, i agafem la direcció cap a l'estanyol del Vilar i l'església romànica de Santa Maria de Porqueres, amb el llac a la nostra dreta.

1. Pesquera núm. 10 - Oficina de Turisme (0 h 00 min)

Construïda l'any 1886 i reformada com a Oficina de Turisme l'any 2006. Té 62 m² i hi destaca una palanca de fusta amb una vista impressionant de l'Estany.

Les pesqueres són unes petites construccions aixecades a la riba est. N'hi ha un total de 20, que van ser construïdes per famílies benestants de Banyoles, entre mitjan s. XIX i l'any 1931. Inicialment destinades a la pesca, van evolucionar per tal de poder-hi guardar una barca o per a altres usos. Van esdevenir signe de riquesa i classe social de la burgesia banyolina.

2. Jardí històric (0 h 5 min)

Passeig de plàtans vora l'Estany que, juntament amb les pesqueres, la Generalitat de Catalunya va declarar Bé Cultural d'Interès Nacional en la categoria de Jardí Històric.

3. Travertí en formació (0 h 10 min)

Roca que es forma per processos bioquímics propis d'una conca lacustre. És una roca viva, en constant creixement, que abunda en estat natural vora i dins l'Estany.

4. Els Desmais (0 h 15 min)

Paratge anomenat així pels arbres que s'hi troben, que no són autòctons. S'ha convertit en un lloc emblemàtic. Hi ha dues fonts: **la del Ferro i la Filosa**, aquesta darrera, anomenada en honor a la llegenda de les goges de les Estunes, paratge proper amb alzines i roures entre esquerdes de travertí.

5. L'Estanyol i la font del Vilar (0 h 20 min)

L'Estanyol és el més gran i proper a l'Estany amb el qual es comunica per un canal artificial. Al seu costat, hi ha **la font del Vilar**, escultura de l'artista banyolí Lluís Vilà, que marca el llindar entre la ciutat de Banyoles i el terme municipal de Porqueres.

6. Església de Santa Maria de Porqueres (0 h 30 min)

Església romànica del s. XII, d'una nau, amb portalada de tres arcs de ferradura i campanar. Al seu costat, hi ha **un comunidor**. És un dels principals exemples del romànic de la comarca del Pla de l'Estany.

7. Font del Rector (0 h 35 min)

Font construïda amb plaques de travertí, amb un petit canal que desguassa a l'Estany. Les seves aigües tenen sovint un lleuger regust ferrós.

8. Punta Freixenet (0 h 45 min)

Zona que ofereix una bona vista del lòbul sud de l'Estany per on entra la major part de l'aigua.

9. Estanyol Nou (1 h 15 min)

L'estanyol Nou és el més recent, ja que es va formar el 1978. En aquesta zona també hi trobareu un altre estanyol, un més dels que hi ha a la conca lacustre: el de can Cisó o Vermell, que a vegades agafa aquest color per les poblacions bacterianes que hi viuen. També hi ha el brollador de la riera del Castellar.

10. La Cuaranya (1 h 15 min)

Mirador de fusta sobre el nivell de l'aigua ideal per observar la vegetació i la fauna autòctones de l'Estany.

11. Bosc de can Morgat (1 h 30 min)

Si seguïu el camí arribareu al bosc de can Morgat al qual s'accedeix a través d'unes escales. En aquest alzinar humit hi ha els arbres característics dels boscos mediterranis: alzines, roures i pins.

12. Lió (1 h 45 min)

Zona de bosc de ribera on podem observar plantes pròpies dels canyissars, molt a prop de l'aigua.

13. Torre del rem (1 h 55 min)

Construïda per al Campionat del Món de Rem del 2004, permet gaudir de les vistes de l'Estany, sobretot durant la sortida i la posta del sol.

14. Caseta de fusta (2 h 05 min)

La zona és un dels 3 punts de bany de l'Estany i l'únic d'accés lliure. Disposa d'una escala per accedir a l'aigua així com d'una rampa per facilitar l'accés a persones amb mobilitat reduïda.

15. Parc de la Draga i Poblament Neolític (2 h 15 min)

Construït amb motiu dels Jocs Olímpics del 1992, quan Banyoles va ser subseu olímpica de rem. La forma del parc està inspirada en el moviment d'un bot de rem. És l'únic espai de l'Estany habilitat per fer pícnic. Vora l'Estany també hi ha el [Poblament Neolític de la Draga](#), un dels primers jaciments lacustres d'Europa. Les cabanes reconstruïdes permeten acostar-se a la vida del neolític.

16. Club Natació Banyoles (2 h 20 min)

Entitat pionera de l'esport i molt lligada a la vida social de l'Estany. S'hi ubica una de les 3 zones de bany.

17. Banys Vells i recs (2 h 25 min)

Espai que permet gaudir d'unes vistes immillorables de l'Estany, tot prenent un refrigeri o banyant-s'hi. Entre el Club Natació Banyoles i l'Oficina de Turisme neixen els 6 recs que van construir els monjos que van fundar la ciutat al s. IX i travessen la ciutat formant una xarxa de més de 33 km.

18. Nenúfars (2 h 30 min)

Els nenúfars són una espècie autòctona que es troba a la Catalunya mediterrània i molt localitzada en recs i estanys. Són a l'Estany en diversos punts; la zona entre les

pesqueres Butinyà i Gayolà és un dels llocs privilegiats d'observació. Passat aquest arribem al punt d'inici de l'itinerari, davant de l'Oficina de Turisme.

Claustre de Sant Domènec

Capitells de Santa Maria de Porqueres

BIBLIOGRAFIA

Geografia literària. Comarques gironines, de Llorenç Soldevila i Balart, Editorial Pòrtic, desembre 2016

https://ca.wikipedia.org/wiki/Santa_Maria_de_Porques#Entorn

<http://www.banyoles.cat/>

<https://turisme.plaestany.cat/>

NOTES:

Portada: Josep M. Also

Fotografies: M. Carme Barceló

La preparació d'aquesta 76ª Sortida ha estat realitzada per membres de la Secció de Cultura de l'Agrupació Excursionista Talaia, octubre de 2022